

Dannelse i skolen

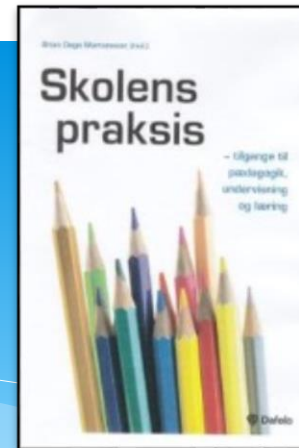
- om pædagogik, kultur og civilisation.

Albertslund Lærerkreds, september 2018

Faglig baggrund

Brian Degn Mårtensson

- * Phd fellow på Aarhus Universitet
- * Tidl. lektor på University College Sjælland
- * Tidl. lærer, konsulent og leder
- * Uddannet på Holbæk Seminarium og Aarhus Universitet
- * Redaktør på tidsskriftet Specialpædagogik 2009-2018
- * Har udgivet en lang række bøger og artikler om pædagogik, undervisning, uddannelse, politik og filosofi.

Hvad er dannelse?

Tre hurtige bud!

Hvad er dannelse?

”Dannelse er, når man kan spille banjo..... og alligevel lader være”

Frit efter Johnny Madsen, musiker

Hvad er dannelse?

”Dannelse er det, der er tilbage, når man har glemt, hvad man har lært”

(sejlivet skrøne)

Hvad er dannelse?

”Dannelse er et idehistorisk forankret begreb om menneskets tilblivelse som værende noget særligt i eksistentielt og æstetisk henseende. Med dannelse bliver vi mere end sociale dyr.”

Brian Degn Mårtensson

Overordnet om indholdet

Følgende vil blive diskuteret i relation til dansk skole- og uddannelsespolitik:

- * Pædagogikkens problem
- * Virkelighedens problem
- * Etikens problem

Med sigte på at indkredse dannelsesbegrebets situation.

Hvad skal vi nærmere undersøge?

- * Hvad er et menneske?
- * Hvad vil det sige at blive dannet til nogen, ikke blot noget?
- * Hvad vil det sige at finde sammen – altså etablere samfund?
- * Hvordan bør vi tage ansvar for kommende generationer?
- * Hvor bør vi tænke os ekstra godt om i lyset af den aktuelle udvikling?

Den officielle sandhed?

CFU UCC har opstillet denne liste med de kompetencer, man bør have fokus på, at elever og studerende udvikler:

- * Kollaboration
- * Problemløsning og innovation
- * Videnskonstruktion
- * Kompetent kommunikation
- * Selvevaluering
- * It og læring

Andre bud i samme boldgade:

- * Jens Rasmussen; *Undervisning i det refleksivt moderne*
- * Lars Qvortrup; *Det hyperkomplekse samfund*
- * Globaliseringsrådet, OECD

Et nyt pædagogisk ideal!

Claus Holm, Aarhus Universitet, om opgøret med velfærdsstatens pædagogik (i en kronik i BUPL's udgivelse *Ny Nordisk pædagogik*):

”I dag, i bakspejlet, ved vi bedre. Vi ved, at Løgstrups idé om tilværelsesoplysning – ikke upåvirket af den danske højskoletradition – er afløst af idéen om kompetenceudvikling gennem læring, og at pædagogernes vigtigste opgave bliver at motivere den enkelte til at få lyst til at tage ansvar for udvikling af egne kompetencer. Vi ved også, at vi ikke er havnet i et fritidssamfund, men i et stadig mere globalt konkurrencesamfund, hvor uddannelse handler om at kunne klare sig på dette samfunds foranderlige arbejdsmarked. I den forstand er vi langt væk fra skolen som et fristed – som et reservat for Løgstrups idé om oplysning af den enkelte med respekt for den enkeltes urørlighedszone. Det er forklaringen på, at der er brug for et andet og mere tidssvarende pædagogisk ideal” (Holm 2012: 21).

Hvad sker der i grunden med den almene skoletænkning?

Hvad er en folkeskole egentlig? Hvad vil vi som samfund med den pt?

Altså: Hvor er dansk pædagogik på vej hen?

Hvad er et folk?

Begrebet ”folk” stammer oprindeligt fra det græske ord *demos*, og har haft en række forskellige anvendelser på dansk. Fx: 1) Undersætter (tjenestefolk, folkekøkken), og: 2) Det egentlige, det almene, alle (folkestyre, folkeskole). Med Grundtvig især sidstnævnte.

Hvad er en skole?

Begrebet ”skole” stammer det latinske ord *schola*, der igen kommer af det græske ord *schole*; ”fri tid”, dvs. tid fri for praktisk arbejde, og dermed en mulighed for intellektuel udfoldelse. En skole er altså tid til fri tænkning.

Hvad er en folkeskole?

- * Et sted, hvor alle har fri tid
- * Et sted, hvor et folk sætter sig selv fri
- * Et sted, hvor det enkelte menneske (som en del af et folkeligt/ nationalt/ statsligt fællesskab) gives frihed (i form af mod og evne til at tænke og handle selv)

Skolens funktioner (jf. Immanuel Kant)

Disciplinering

Kultivering

Civilisering

Moralisering

Idealet!

Dannelsen af det myndige menneske og den oplyste borger, der kan tage vare på en fremtid i fællesskab med andre.

Men i hvor høj grad er vi på vej derhen i Danmark?

Hvad er den nye ”folkeskole”?

- i princippet

”Fælles Mål for fagene præciseres og forenkles, så de bliver læringsmål, og så det står klart, hvad eleverne skal lære. Fordi undervisning, der planlægges og gennemføres med udgangspunkt i, hvad de enkelte elever skal lære, øger elevernes faglige niveau.” (UVM 2014)

- Et sted, hvor en stat lærer nogle elever, hvad staten mener, disse har brug for at kunne. Formålet er at skabe mere konkurrencedygtige medarbejdere til en fremtidig global markedssituation (kan måles via nationale test, PISA osv.).

Andre nye påvirkninger

- * Vuggestuer og børnehaver
- * Gymnasiets udvikling
- * Reformen af lærer- og pædagoguddannelsen
- * Fremdriftsreformen
- * Relaterede tiltag på jobcenterområdet
- * Pres på fri- og højskoler

Pligt og tilskyndelse!

Christine Antorini:

”Hvis mine børn bidrager bedst til samfundet ved at tage en uddannelse, så har jeg som forælder en forpligtelse til at sørge for det. Hvis de kan tage et arbejde, så skal de tage et arbejde”.

Interview i *Berlingske Tidende* d. 10. august 2013

Vejen dertil

Periode	Teori	Videnskabelig metode
Modernitet	Knyttet til store narrativer	Undersøgelse indenfor narrativets rammer
Postmodernitet	Teoretisk fravær af store narrativer	Opløsning af narrativer/ frisættelse.
Post-postmodernitet	Knyttet til et konstrueret stort narrativ	Konstruktion af evidens, der matcher narrativet.

Konkurrencestaten (jf. Ove Kaj Pedersen)

	Nationalstat (1850-1950)	Velfærdsstat (1950-1990)	Konkurrencestat (1990-)
Subjekt	Individ	Person (uerstattelig)	Person (egennyttig)
Styremiddel	Disciplinering til individualitet	Dannelse til tilværelsesoplysning	Uddannelse til tilskyndelser
Fællesskab	Nation (ved national identitet)	Demokrati (ved deltagelse)	Sammenhængskraft
Ret	Frihed (garanteret ved ret)	Lige mulighed (til oplysning)	Lige mulighed (til arbejde)

Eksempler på sproglige nyskabelser

- * Læringsmedarbejdere
- * Læringsagenter
- * Læringshus
- * Læringsdifferentiering
- * Læringsulighed
- * Læringsvejledere
- * Læringscoach
- * Læringscentre
- * Synlig læring
- * Læringsportaler
- * Læringsmaksimering
- * Databaseret lærings- og skoleledelse

... du har fået mail!

” Kære forældre. Jeres børn fryser. I denne uge har hele Billesvej tværsuge, hvor fællesteamet er udeliv. Det betyder, at alle elever i denne uge tilbringe størstedelen af undervisningstiden udendørs. Men jeres børn har ikke tøj på til at være udendørs, de fryser rigtig meget og når man fryser lærer man ikke så meget. Derfor SKAL I sørge for, at jeres børn er klædt på til udeundervisningen. På forhånd tak for hjælpen. ”

Nogle grundtræk ved ændringen

- * Fra undervisning til læring
- * Fra dannelse til kompetence
- * Fra frisættelse til tilpasning

... og måske vigtigst:

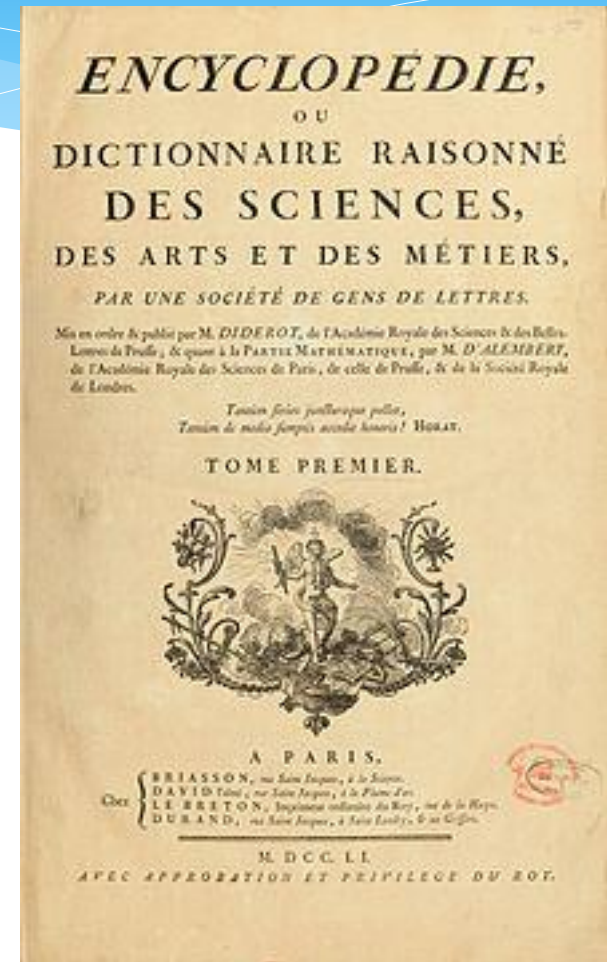
- * Fra ydmyghedens evidens til hovmodets evidens!

Fremskridt eller afsporing?

Hvad er grundlaget?

Oplysningens stråleglans

- * Voltaire (1694-1778)
- * Rousseau (1712-1778)
- * Kant (1724-1804)

Kants problem – og løsning

Das Ding an sich

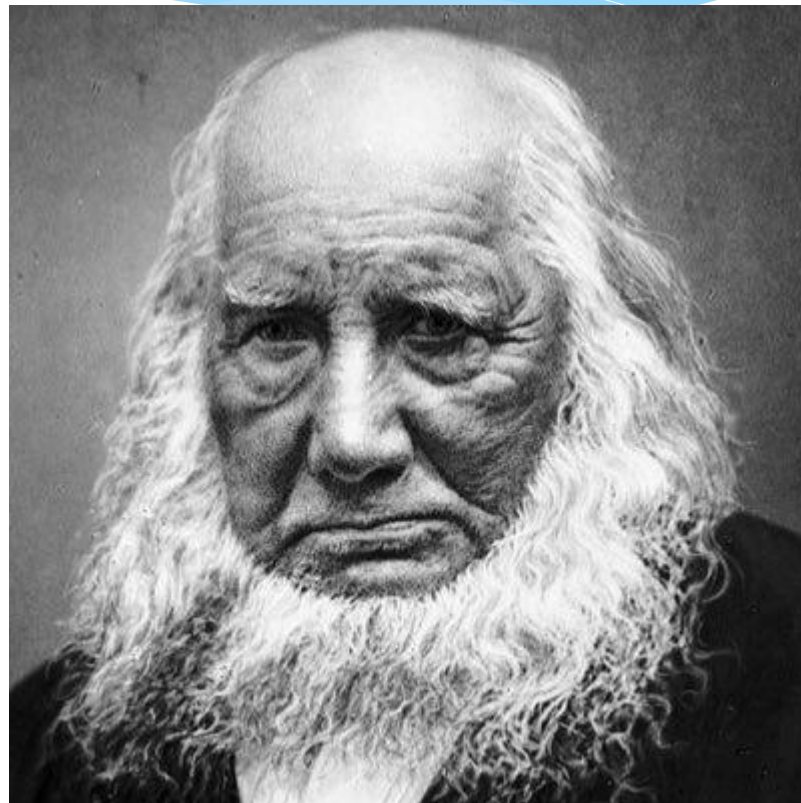
Das Ding für uns

Folkelig oplysning

Er lyset for de lærde blot?

N.F.S. Grundtvig (1783-1872)

Huston Smith: Tre grundspørgsmål

- * Spørgsmålet om naturen
- * Spørgsmålet om det sociale
- * Spørgsmålet om eksistensen

Virkeligheden – hvad er det?

Det sanselige?

Det målbare?

Det logisk nødvendige?

... eller måske det hele og mere til?

Viden om virkeligheden

Virkeligheden viser sig (måske) som:

- * Bevidst viden
- * Tavs viden
- * Ikke-viden

Gert Biesta: *Den smukke risiko*

”At åbne sig selv for en sådan mulighed begynder måske med en anerkendelse af, at skolen ikke forstås og bør forstås som et sted for *læring* – hvis man vil, kan man trods alt lære overalt – men at det, der gør en skole til en skole, er den kendsgerning, at det er et sted for undervisning, eftersom det er dette, der kendetegner skoler i sammenligning med de fleste, hvis ikke alle sociale institutioner, miljøer og arrangementer”. (Biesta 2014: 85)

Altså:

- * Vi lærer alle vegne. Ikke kun i skolen.
- * I en skole skal der især foregå undervisning, ikke blot læring!
- * I en virkelig skole opbygges, dannes, oplives og oplyses man.

Men: Hvad skal vi bruge det til?

“Jeg betragter dig som et frit menneske, og du kan bruge dagens indhold og begivenheder til alverdens ting. Fx kunst, virksomhedsdrift, tidsfordriv eller familieliv. Eller til ingenting! Valget er dit. Blot du virkelig vælger!”

At sætte den anden fri

Et spørgsmål om at tvinge til frihed:

Kærligheden som en normativ førstebevæger.

Oplysning og dannelse

At tvinge til frihed *eller* at tvinge til ufrihed – det er spørgsmålet!

Det pædagogiske paradoks er under pres i disse år.

Nogle referencer

Biesta, Gert (2014): *Den smukke risiko – i uddannelse og pædagogik*. Aarhus: Klim.

Biesta, Gert & Säfström, Carl Anders (2010): "A Manifesto for Education". Publiceret online: www.mdh.se.

Dewey, John. (2009): *Hvordan vi tænker*. Oversat af Joachim Wrang. Aarhus: Klim.

Mårtensson, Brian Degn, Thomas Aastrup Rømer, Peter Kemp et al. (2013): "Den uddannelsespolitiske fimbulvinter". Kronik i *Politiken* den 13/5-2013.

Mårtensson, Brian Degn (2015): *Pædagogikkens evige genkomst*. Vejen: Nyt Askov

Mårtensson, Brian Degn (2015): *Konkurrencestatens pædagogik – en kritik og et alternativ*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Oettingen, Alexander von (2001): *Det pædagogiske paradoks – et grundstudie i almen pædagogik*. Aarhus: Klim.

Pedersen, Ove Kaj (2011): *Konkurrencestaten*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rasmussen, Jens (2004): *Undervisning i det refleksivt moderne. Politik, profession og pædagogik*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rasmussen, Jens, Kruse, Søren & Holm, Claus (2007): *Viden om uddannelse*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Rømer, Thomas Aastrup, Lene Tanggaard & Svend Brinkmann (red.) (2011): *Uren pædagogik*. Aarhus: Klim.

Undervisningsministeriet (2014): "Den nye folkeskole - en kort guide til reformen": www.uvm.dk. Kbh.: UVM.

Tak for i dag

- * www.briandegnmaartensson.dk
- * www.folkeskolen.dk
- * [Facebook/ Brian Degn Mårtensson](https://www.facebook.com/BrianDegnMaartensson)
- * briandegnmaartensson@gmail.com